

Marcin Wałdoch

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Postawy polityczne w Nowej Zelandii wobec stanu wojennego w Polsce

Political attitudes in New Zealand towards martial law in Poland

Słowa kluczowe: postawy polityczne, antykomunizm, Nowa Zelandia, Polonia, stan wojenny

Keywords: political attitudes, anticommunism, New Zealand, Poles abroad, martial law

Streszczenie

W artykule tym autor przedstawił postawy polityczne wśród Nowozelandczyków i Polonii nowozelandzkiej wobec wprowadzenia w Polsce stanu wojennego w 1981 r. W trakcie prowadzonego badania ujawniono następujące zjawiska, które towarzyszyły postawom politycznym wyrażanym w Nowej Zelandii wobec stanu wojennego w Polsce: nowozelandzkie związki zawodowe zajmowały stanowiska dychotomiczne wobec „Solidarności”; antykomunizm ówczesnego rządu nowozelandzkiego; konflikt polityczny w środowiskach polskiej emigracji politycznej; wysoką zdolność Polonii do mobilizacji politycznej. Przeprowadzone badanie stanowiło podstawę do potwierdzenia hipotezy, stanowiącej przypuszczenie, że Polacy jak i Nowozelandczycy w Nowej Zelandii ujawniali postawy antykomunistyczne w okresie wprowadzenia stanu wojennego w Polsce, a społeczeństwo nowozelandzkie wspierało Polaków w Nowej Zelandii w ich postawach antykomunistycznych i działaniach na rzecz wyrażenia dezaprobaty dla reżimu komunistycznego i rozwiązania opozycji demokratycznej skoncentrowanej wokół ruchu społecznego „Solidarność”.

Abstract

In this article an author highlighted political attitudes towards martial law introduction in Poland (1981) among Poles in New Zealand and New Zealanders. The course of the research has revealed the following phenomena accompanying the political attitudes in New Zealand in times of martial law in Poland: worker's unions showed dichotomy

toward „Solidarity” movement; anticommunism of New Zealand government; political conflict in the circles of Polish political emigration; high ability of Poles abroad to political mobilization. The conducted research allowed to positively verify the hypothesis, being an assumption that Poles as well as New Zealanders showed anticommunism attitudes in the time of martial law introduction in Poland, and New Zealand society support Poles in New Zealand in their anticommunism and disagreement for communism regime and dismantling of democratic opposition centered around „Solidarity”.

Wstęp

W tym studium autor koncentruje się na postawach politycznych w Nowej Zelandii, wśród Polonii nowozelandzkiej i wśród Nowozelandczyków w latach 1981–1983.

Dotąd w literaturze z zakresu historii ani też nauk o polityce nie pojawił się żaden artykuł naukowy, ani też monografia, w której podejmowano by zagadnienie dotyczące problematyki oceny wśród Polonii nowozelandzkiej i Nowozelandczyków wprowadzenia w Polsce stanu wojennego w 1981 r. czy stosunku tych grup do reżimu komunistycznego w Polsce w okresie lat 1981–1983. Niniejsze studium jest próbą prezentacji postaw politycznych w kraju kiwi w tamtym czasie. Autor na użytek tego studium wykorzystał materiały źródłowe, które zebrał w trakcie prac nad dysertacją doktorską pod tytułem: *Polacy w Nowej Zelandii w procesie globalizacji i dywersyfikacji świata*¹.

Teoria i pytania badawcze – postawy polityczne

Postawy polityczne kształtują się w procesie edukacji i socjalizacji. Stanowią element świadomości politycznej. Poddawanie analizie postaw politycznych ujmuje konieczność prowadzenia analizy w odniesieniu do relacji pomiędzy osobowością podmiotu, a zachowaniami politycznymi i kontekstem społecznym². W przypadku prezentowanego badania istotne było wykazanie postaw politycznych wobec komunizmu i reżimu komunistycznego w PRL Polonii nowozelandzkiej i Nowozelandczyków, dzięki badaniu empirycznemu skupionemu na okresie stanu wojennego w Polsce w latach 1981–1983.

¹ Obrona dysertacji doktorskiej napisanej pod kierunkiem prof. Andrzeja Chodubskiego miała miejsce 26 kwietnia 2016 r. na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

² L. Sobkowiak, *Postawy polityczne*, [w:] *Leksykon politologii*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 2000, s. 434–435.

Hipotezą prowadzonego badania jest przypuszczenie, że zarówno Polacy w Nowej Zelandii, jak i Nowozelandczycy wykazali się w okresie wprowadzenia stanu wojennego w Polsce w 1981 r. postawami antykomunistycznymi, a społeczeństwo nowozelandzkie popierało sprzeciw Polonii wobec działań reżimu komunistycznego w Polsce i sprzeciw wobec rozwiązania opozycji demokratycznej skupionej w „Solidarności”.

Dla rozwiązania tak sformułowanej hipotezy postawiono następujące pytania badawcze:

1. W jaki sposób na wieści o wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce zareagowały środowiska polonijne w Nowej Zelandii?
2. Jakie postawy wobec wprowadzenia stanu wojennego w Polsce wykazały władze nowozelandzkie?
3. Jakie środowiska społeczne i polityczne były najaktywniejsze w ocenie faktu wprowadzenia stanu wojennego w Polsce?
4. Jak kształtowały się relacje nowozelandzko-polskie po II wojnie światowej?
5. Jaką postawę przyjęły różne grupy społeczne w Nowej Zelandii wobec faktu wprowadzenia w Polsce stanu wojennego?

Materiały źródłowe

Autor poddał analizie i syntezie informacje zawarte w materiałach źródłowych zgromadzonych w: Archiwum Akt Nowych w Warszawie; Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie; Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie.

Relacje nowozelandzko-polskie w okresie zimnej wojny

Dzieje stosunków nowozelandzko-polskich sięgają XVIII w.³ Nasiliły się one w okresie fal migracji Polaków do Nowej Zelandii w XIX i XX w.⁴ Nawiązanie stosunków międzypaństwowych (gospodarczych i w ramach sygnowania aktów prawa międzynarodowego), pomiędzy Nową Zelandią a Polską, to okres międzywojenny. Następnie w okresie II wojny światowej Nowozelandczycy byli w obozie alianckim wraz z Polakami, a od 1940 r., czyli od napaści Niemiec na Francję, braćmi broni dla Pola-

³ A. Chodubski, *Specyfika kształtowania się zbiorowości polonijnej w Nowej Zelandii*, [w:] *Z Sybiru na drugą półkulę. Wojenne losy polskich dzieci z Pahiatua*, red. ks. J. Szymański, ks. W. Wiczorek, Lublin 2007, w różnych miejscach.

⁴ L. Wątróbski, *Polskie osadnictwo w Nowej Zelandii 1872–1983*, Szczecin 2011, s. 24–37.

ków⁵. Po II wojnie światowej Nowa Zelandia wypowiedziała rządowi Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie uznania w dniu 17 grudnia 1945 r.⁶ Kwestią czasu stało się nawiązanie stosunków dyplomatycznych z przedstawicielami reżimu komunistycznego w Polsce. Polski konsulat działał w Nowej Zelandii od 1941 r.⁷ Konsulat ten w Wellington istniał do dnia 28 lutego 1946 r.⁸, zlikwidowany został w wyniku wycofania uznania rządu polskiego w Londynie przez władze brytyjskie⁹. Finansowania nieformalnych działań polskiego konsula w Nowej Zelandii rząd polski w Londynie zaprzestał w 1948 r.¹⁰ Z kolei już w 1946 r. władze Rządu RP (w Warszawie) dostrzegały konieczność rozszerzenia placówek konsularnych w Wielkiej Brytanii i jej koloniach, w tym w kraju kiwi¹¹. Ostatecznie Nowa Zelandia, będąca w układzie zimnowojennym przeciwnikiem politycznym PRL na arenie międzynarodowej, nawiązała stosunki z PRL w 1965 r., a w 1966 r. otwarto konsulat PRL w Wellington¹². Powstanie konsulatu PRL i jego funkcjonowanie doprowadzało do nasilania konfliktów ideologicznych w polskich organizacjach polonijnych i w życiu Polonii, która była rozbita na zwolenników reżimu warszawskiego i rządu polskiego w Londynie. Podział ten istniał już od założenia Osiedla Polskich Dzieci w Pahiatua w 1944 r.¹³, ale został jeszcze pogłębiony w wyniku działalności od 1953 r. w Polsce Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”, jak i barier tworzonych przez władze PRL dla swobodnego rozwoju kontaktów nowozelandzko-polskich do 1989 r.¹⁴ Ponadto w Nowej Zelandii działalność wymierzoną w polską emigrację niepodległościową prowadziły

⁵ A. Gołębińska-Buchanan, *40 years of Diplomatic Relations Poland & New Zealand. Cooperation – Partnership – Friendship*, Wellington 2014, s. 20.

⁶ Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego (dalej: IPMS), sygn. A.19.III.17, List od Tymczasowego Komitetu Skarbu dla Spraw Polskich (Interim Treasury Committee for Polish Question) do sekretarza generalnego w Ministerstwie Edukacji RP prof. Tadeusza Sulimirskiego; IPMS, sygn. PRM.E.256, List K. Wodzickiego do Prezydenta RP w Londynie, 22 grudnia 1944. Wycofanie uznania dla rządu polskiego w Londynie nie było jednoznaczne z uznaniem przez Nową Zelandię rządu warszawskiego. Zob. K. Wodzicki do ministra T. Gwiazdoski, 23 maja 1948, Wellington.

⁷ J. Tebinka (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1941*, Warszawa 2013, s. 244–249.

⁸ IPMS, sygn. A.II.E/609, K. Wodzicki do Ministra Spraw Zagranicznych RP Adama Tarnowskiego w Londynie, 29 stycznia 1947, Wellington.

⁹ IPMS, sygn. A.II.E/609, Office of the High Commissioner for the United Kingdom, 7 February 1946, Wellington.

¹⁰ IPMS, sygn. A.II.E/1202, List z Londynu [adrest nieznan] do K. Wodzickiego, 15 października 1947, Londyn.

¹¹ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych (dalej: AMSZ), sygn. D II 20/461/38, Inspekcja placówek konsularnych 1946 r., Protokół z konferencji 7 listopada 1946 w Londynie, s. 17–18.

¹² AMSZ, sygn. D II, 56/78/8, Nowa Zelandia (notatka informacyjna), 4 marca 1975, s. 4.

¹³ M. Wałdoch, *Polskie dzieci w Pahiatua*, „Cywilizacja i Polityka” 2010, nr 8, s. 189–208.

¹⁴ M. Wałdoch, *Nowa Zelandia i tamtejsza Polonia w dokumentach służb specjalnych PRL*, „Acta Pomerania” 2014, nr 5, w różnych miejscach.

niektóre rodziny polonijne wspierane przez rząd warszawski, a ich działalność uznana była przez przedstawicieli władz PRL za ryzykowną i wysoce niedogodną¹⁵, co wskazuje na ich rolę w podsycaniu konfliktu politycznego w życiu polonijnym.

Na gruncie gospodarczym polskie agencje handlowe (rządowe), mając problem z dewizami, zalegały z płatnościami wobec nowozelandzkich kontrahentów. Tak było w przypadku Textilimpexu, który w czasie, kiedy wprowadzano stan wojenny winien był za wełnę nowozelandzkim producentom około 12 mln dolarów amerykańskich¹⁶. W latach 80. XX w. Polacy próbowali sprzedać Nowozelandczykom licencję na produkcję popularnego w kraju Fiata 126 p, której Nowozelandczycy jednak nie zechcieli kupić¹⁷. Podejmowano także próby obejścia braków dewizowych poprzez uzyskanie kredytów na zakupy, przede wszystkim skór i wełny nowozelandzkiej. Rząd nowozelandzki nie udzielił jednak Polsce koniecznych pożyczek¹⁸.

Poparcie dla „Solidarności”

Pierwsza demonstracja wyrażająca poparcie dla polskiej „Solidarności” odbyła się w Wellington 9 lutego 1981 r., manifestacji tej przewodził sekretarz Związku Robotników Odzieżowych (*Clothing Worker's Union*) Frank Thorn, a ze strony Polonii Zdzisław Lepionka ze Stowarzyszenia Polaków w Nowej Zelandii i katolicki biskup Palmerstorn North ks. Peter Cullinane. Wśród protestujących byli też politycy nowozelandzcy. Podczas pierwszych dni po wybuchu stanu wojennego zdecydowano wśród Polonii o powołaniu „Nowozelandzkiego Komitetu Pomocy dla »Solidarności«”¹⁹. Przez cały okres działalności „Solidarności” na emigracji podkreślano jej podległość wobec władz krajowych związku, bowiem i w Nowej Zelandii powstały ogniwa tego nowego ruchu społecznego²⁰.

W czasie działalności „Solidarności” w kraju kiwi, w 1982 r., pojawiła się ostra różnica poglądów pomiędzy aktywistami „Solidarności”, a przedstawicielami nowo-

¹⁵ Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), sygn. I/202, Towarzystwo Łączności z Polonią, J. Bohdanowicz charge d'affaires do zastępcy Sekretarza Generalnego Towarzystwa Z. Tomakowskiego, 10 marca 1975.

¹⁶ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych (dalej: AMSZ), sygn. D II, 38/186/5, Pismo J. Kościńskiego chargé d'affaires ambasady PRL w Wellington do dyr. Departamentu II MSZ w Warszawie T. Mulickiego, 10 lutego 1982, s. 3.

¹⁷ AMSZ, sygn. D II, 38/186/5, Pismo J. Kościńskiego chargé d'affaires ambasady PRL w Wellington do Ministerstwa Handlu Zagranicznego, 4 grudnia 1981, s. 7.

¹⁸ AMSZ, sygn. D II, 38/186/5, Secretary of Foreign Affairs Ministry of Foreign Affairs Wellington do chargé d'affaires ambasady PRL w Wellington, 2 grudnia 1981.

¹⁹ IPMS, sygn. A. II. E – 1609, List J. Pobóg-Jaworowskiego do Prezesa Rady Ministrów Rządu RP w Londynie K. Sabbata, 23 grudnia 1981, Wellington.

²⁰ M. Cecoda, *Polska emigracja polityczna w latach 1975–1982*, Warszawa 1982, s. 58.

zelandzkich związków zawodowych, którzy odmówili „Solidarności” współdziałania w upamiętnieniu w dniu 2 grudnia 1982 r. ofiar, jakie ponieśli działacze polskiego związku zawodowego w Polsce. Różnica zdań była bardzo wyrazista, głównie na linii ideologicznej. Działacze nowozelandzcy zarzucali Polakom, że ich związek nie podejmuje żadnych wysiłków między innymi dla zapewnienia nowozelandzkim robotnikom płacy minimalnej przez rząd.

Nowozelandzcy wskazywali także, że w Polsce nie ma faktycznie żadnego bezrobocia, z którym w Nowej Zelandii jest duży problem. Polacy z kolei w odpowiedzi na list z nowozelandzkich związków zawodowych przekazali całą korespondencję do premiera Roberta Muldoona. Solidarnościowcy odmowę nowozelandzkich związkowców łączyli z ich domniemaną sympatią dla Kremla²¹. Przy tym widoczne jest, że w Partii Narodowej R. Muldoon’a domniemaną zapatrywania prosowieckie nie znajdowały odzwierciedlenia w faktach, bowiem partia ta zachowywała głęboki sceptycyzm do bloku sowieckiego.

W akcję poparcia dla „Solidarności” włączali się w tym czasie także działacze związkowi z Aotearoa (na przykład z *The Waterside Workers Federation, The Clothing Workers Federation*)²². Stąd postawy związkowców w Nowej Zelandii wobec „Solidarności”, również w okresie trwania stanu wojennego w Polsce określić należy jako dychotomiczne.

Wybuch stanu wojennego

Kiedy w Polsce wybuchł stan wojenny w Wellington zorganizowano protest w grudniu 1981 r. W marszu przeciwko polityce ZSRS brało udział około 500–600 osób, w tym 300 Polaków; protestujący udali się z Parku Kariori, gdzie się zgromadzili i udali pod ambasadę ZSRS²³. Pod ambasadą radziecką doszło do przedstawienia postulatów protestujących. Natomiast nocy z 16 na 17 grudnia 1981 r. nieznanymi sprawcami namalowali na ogrodzeniu ambasady hasło: Rzeźnicy z ZSRS wynoście się z Polski! (*USSR butchers out of Poland!*) oraz Uwolnić Wałęsę! (*Free Lech Wałęsa!*). Komentując to wydarzenie dla prasy nowozelandzkiej ambasador ZSRS stwierdził: „Ambasada

²¹ IPMS, sygn. A. II. E – 1609, Z. Piotrowski do R. Muldoona, 30 May 1983, Wellington; IPMS, sygn. A.II.E – 1609, List J. Smith’a Wellington Drivers Union Secretary do Z. Piotrkowski N.Z. Polish Association, 10 grudnia 1982.

²² „The Evening Post”, 18.12.1981, s. 4; J. Parker, *Flood of protests on Polish issue by NZ unionist*, „The Evening Post”, 17.12.1981, s. 19.

²³ IPMS, sygn. A. II. E – 1609, List J. Pobóg-Jaworowskiego do Prezesa Rady Ministrów Rządu RP w Londynie K. Sabbata, 23 grudnia 1981, Wellington. Marsz organizowało Stowarzyszenie Polaków w Nowej Zelandii. Zob. *Public Notices. Polish protest march to Soviet Embassy*, „The Dominion”, 22.12.1981, s. 12.

nie otrzymała nawet żadnych telefonów ze skargami w sprawie wydarzeń w Polsce²⁴. Wcześniej Polacy planowali protestować pod Ambasadą PRL w Wellington, ale po przyjęciu delegacji Stowarzyszenia Polaków przez Jana Kościńskiego (radca handlowy) w ambasadzie polskiej uzgodniono, że protestować Polacy będą przed ambasadą ZSRS²⁵.

– żądania Polonii nowozelandzkiej

Podczas protestu w Parku Kariori w grudniu 1981 r. Z. Lepionka ze Stowarzyszenia Polaków w Nowej Zelandii zażądał od władz ZSRS wycofania wojsk radzieckich z polskiej ziemi i porzucenia polityki imperialnej. Rzecznikiem prasowym protestujących był Nowozelandczyk, mąż jednej z Polek, Peter Berry²⁶.

Działacze polonijni domagali się od rządu nowozelandzkiego podjęcia zdecydowanych kroków, włącznie z wystosowaniem oficjalnego protestu do polskich władz w Warszawie, aby potępić represje polityczne wobec społeczeństwa polskiego i domagać się uwolnienia więźniów politycznych od reżimu gen. W. Jaruzelskiego. Z. Piotrkowski osobiście wręczył w tej sprawie list premierowi R. Muldoonowi w Wellington w rocznicę wybuchu stanu wojennego w dniu 13 grudnia 1983 r.²⁷ Premier R. Muldoon zapewnił, że petycją zajmie się Izba Reprezentantów. Również nowozelandzka opozycja nie była przeciwna takiemu biegowi zdarzeń²⁸. Z. Piotrkowski, prezes Stowarzyszenia Polaków w Nowej Zelandii, wręczył R. Muldoonowi, premierowi Nowej Zelandii (Partia Narodowa), list z prośbą o interwencję rządu nowozelandzkiego w sprawie zniesienia stanu wojennego w Polsce i uwolnienia więźniów politycznych przez reżim gen. W. Jaruzelskiego²⁹. Przy tej okazji premier Aotearoa przekazał mediom, że nie wyobraża sobie jak milicjanci i żołnierze w Polsce mogą stać się siłą, która na nowo uruchomi polską gospodarkę³⁰.

²⁴ „The Evening Post” 17.12.1981.

²⁵ AMSZ, sygn. D II, 38/186/5, Pismo J. Kościńskiego chargé d'affaires ambasady PRL w Wellington do dyr. Departamentu II MSZ w Warszawie T. Mulickiego, 10 lutego 1982, s. 1, 4.

²⁶ *Poles stage protest*, „The Dominion” 23.12.1981, s. 4.

²⁷ *PM backs Polish freedom bid*, „The Dominion” 14.12.1983.

²⁸ Petycja o zniesienie stanu wojennego została oryginalnie adresowana do Komisji Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych i do premiera R. Muldoona. Pod petycją Stowarzyszenie Polaków w Auckland zdobyło 50 tys. podpisów obywateli nowozelandzkich. Zob. IPMS, sygn. A. II.E – 1609, J. Pobóń-Jaworowski do T. Lasko podsekretarza stanu MSZ w Londynie, 6 kwietnia 1982, Wellington. Petycja zawierała cztery postulaty: 1. natychmiastowego zniesienia stanu wojennego; 2. przywrócenia praw człowieka według gwarancji porozumień helsińskich; 3. natychmiastowego uwolnienia wszystkich więzionych członków „Solidarności”; 4. ponownej rejestracji „Solidarności” jako związku zawodowego według wcześniejszych ustaleń. IPMS, sygn. A. II.E – 1609, Petition, The Auckland Polish Association (Stowarzyszenie Polaków w Auckland), 1982.

²⁹ „The Dominion”, 14.12.1981.

³⁰ „The Evening Post”, 18.12.1981, s. 4; J. Parker, *Flood of protests on Polish issue by NZ unionist*, „The Evening Post”, 17.12.1981, s. 19.

Petycja o zniesienie stanu wojennego została oryginalnie adresowana do Komisji Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych i do premiera R. Muldoona. Pod petycją Stowarzyszenie Polaków w Auckland zdobyło 50 tys. podpisów obywateli nowozelandzkich³¹. Petycja zawierała cztery postulaty: 1. natychmiastowego zniesienia stanu wojennego; 2. przywrócenia praw człowieka według gwarancji porozumień helsińskich; 3. natychmiastowego uwolnienia wszystkich więzionych członków „Solidarności”; 4. ponownej rejestracji „Solidarności” jako związku zawodowego według wcześniejszych ustaleń³².

– postawa Nowozelandczyków

Nowozelandczycy, jako sojusznicy Stanów Zjednoczonych, otrzymali od prezydenta Ronalda Reagana kopie dwóch listów, które prezydent wysłał do władz PRL i ZSRS w związku z wprowadzeniem w Polsce stanu wojennego. W tych listach oskarżał władze tych państw o zerwanie umów międzynarodowych (Karty Atlantyckiej, karty helsińskiej), jak i zawartych pomiędzy opozycją a władzami reżimowymi w ramach tzw. porozumień sierpniowych. W osobnym liście do sojuszników prezydent USA apelował o współdziałanie państw Zachodu dla ułatwienia przyszłych przemian politycznych w Polsce³³.

Protestowały wobec stanu wojennego nowozelandzkie związki zawodowe, które opowiadały się za uwolnieniem Lecha Wałęsy, był to między innymi Związek Pracy (*Federation of Labour*). Postawa nowozelandzkich organizacji pracowniczych nie była jednoznaczna w późniejszym okresie, co do kwestii stanu wojennego i „Solidarności”, co podkreślono już powyżej.

Nowozelandczycy z Christchurch włączyli się do organizowania pomocy dla Polaków w kraju, szczególnie Nowozelandzka Komisja Katolicka ds. Ewangelizacji, Sprawiedliwości i Rozwoju, która jeszcze w grudniu wysłała pierwsze środki pieniężne do Caritasu w Rzymie z przeznaczeniem dla Polski³⁴. Działania te podejmowano poza zwyczajną pomocą humanitarną, którą organizowano jeszcze przed stanem wojennym³⁵.

³¹ Zob. IPMS, sygn. A. II.E – 1609, J. Pobób-Jaworowski do T. Lasko podsekretarza stanu MSZ w Londynie, 6 kwietnia 1982, Wellington.

³² IPMS, sygn. A. II.E. – 1609, Petition, The Auckland Polish Association (Stowarzyszenie Polaków w Auckland), 1982.

³³ P. Pleskot, *Kłopotliwa Panna „S”: postawy polityczne Zachodu wobec „Solidarności” na tle stosunków z PRL (1980–1989)*, Warszawa 2013, s. 215.

³⁴ *Appeal for Poles launched*, „The Evening Post”, 22.12.1981.

³⁵ Polacy wraz z nowozelandzkim Kościołem katolickim ogłosili latem 1981 r. apel pod hasłem „Głodni ludzie czekają”. W wyniku tej akcji zebrano dla kraju ponad 40 tys. dolarów nowozelandzkich, za które zakupiono 20 ton sera, który był przekazany Polakom w kraju. Zob. AMSZ, sygn. D II,

Już w 1981 r., w wyniku wprowadzenia stanu wojennego w Polsce, wezwano w dniu 22 grudnia do parlamentu nowozelandzkiego charge d'affairs J. Kościńskiego z ambasady PRL, gdzie minister spraw zagranicznych Warren Cooper wręczył Polakowi notę protestacyjną w imieniu rządu Nowej Zelandii³⁶.

Nowozelandczycy prowadzili ofensywę dyplomatyczną na forum międzynarodowym przeciwko władzom PRL, składając w ONZ wniosek o wysłanie do Polski grupy obserwatorów, co wzbudziło oburzenie władz politycznych Polski Ludowej³⁷. W Nowej Zelandii w reakcji na wprowadzenie stanu wojennego ograniczono polskim pracownikom ambasady PRL w Wellington swobodę poruszania się po kraju. Nie mieli oni od lutego 1982 r. prawa oddalać się od Wellington na odległość dalszą niż 65 km³⁸. Natomiast przedstawiciele nowozelandzkich władz i opozycji zostali przez polskich działaczy polonijnych uhonorowani odznakami „Solidarności”, za ich wkład na rzecz niepodległości Polski i obrony „Solidarności”³⁹.

W latach 80. inicjowano także zbiórki dla Polski w Nowej Zelandii. W środowisku polonijnym przeciwstawiał się im Jerzy Pobóg-Jaworowski, gdyż uważał że wszystkie dary zebrane przez Stowarzyszenie Polaków i wysyłane do Czerwonego Krzyża w Polsce, zamiast trafiać do „Solidarności” zostawały przekazywane do Milicji Obywatelskiej⁴⁰. Niemniej Delegat Rządu RP bardzo interesował się sprawami uchodźców. Informował Delegata Rządu RP w Austrii Andrzeja Balko, że rząd nowozelandzki zgodził się przyjąć w sierpniu 1981 r., a więc przed wybuchem stanu wojennego, grupę około 100 polskich uchodźców. Jednocześnie zaznaczając, jak bardzo restrykcyjne wymagania postawiono wobec Polaków. Uchodźcy mieli być młodzi, raczej samotni lub małżeństwa z jednym lub dwoma dziećmi, do tego pierwszeństwo przyznawano osobom z zawodami rzemieślnika, odrzucano ludzi z wykształceniem wyższym. Doboru uchodźców dokonywał wysłany do Wiednia urzędnik nowozelandzki, znany J. Pobóg-Jaworowski, Cyril Nelson. Każdy z uchodźców musiał podpisać potwierdzenie zadłużenia za koszty podróży, z deklaracją spłaty. Polonia miała udzielać tylko wsparcia duchowego, moralnego, nie była zobowiązana angażować się finansowo⁴¹.

38/186/5, Pismo J. Kościńskiego chargé d'affaires ambasady PRL w Wellington do Departamentu II MSZ w Warszawie, 19 czerwca 1981, Wellington.

³⁶ *Diplomat called to Parliament*, „The Dominion”, 22.12.1981, s. 2.

³⁷ AMSZ, sygn. D II, 38/186/5, Pismo J. Kościńskiego chargé d'affaires ambasady PRL w Wellington do dyr. Departamentu II MSZ w Warszawie T. Mulickiego, 10 lutego 1982, s. 2.

³⁸ AMSZ, sygn. D II, 38/186/5, Pismo J. Kościńskiego chargé d'affaires ambasady PRL w Wellington do dyr. Departamentu II MSZ w Warszawie T. Mulickiego, 10 lutego 1982, s. 4.

³⁹ AMSZ, sygn. D II, 38/186/5, Pismo J. Kościńskiego chargé d'affaires ambasady PRL w Wellington do dyr. Departamentu II MSZ w Warszawie T. Mulickiego, 10 lutego 1982, s. 8.

⁴⁰ IPMS, sygn. A. II. E – 1609, List J. Pobóg-Jaworowskiego do T. Lasko, 21 czerwca 1984, s. 1.

⁴¹ IPMS, sygn. A. II. E – 1609, List J. Pobóg-Jaworowskiego do A. Balko Delegata Rządu RP w Austrii, 10 sierpnia 1981.

Po wprowadzeniu stanu wojennego 13 grudnia 1981 r. rząd nowozelandzki powziął decyzję przyjęcia dalszych 100 uchodźców z Polski⁴². W listopadzie, bezpośrednio poprzedzającym wprowadzenie stanu wojennego w Polsce, zamierzano dyskutować sprawę polskich uchodźców próbujących się dostać do Nowej Zelandii na spotkaniach władz PRL z ambasadorem Aotearoa w Polsce Frankiem Smallem⁴³, do tych rozmów jednak nie doszło. O planach przyjęcia polskich uchodźców informowały w Nowej Zelandii „Wiadomości Polskie”⁴⁴. Część solidarnościowej fali emigracyjnej przeniosła się w kolejnych latach do Australii, a kilka osób powróciło do Polski⁴⁵.

Zakończenie

W wyniku przeprowadzonego badania pozytywnie zweryfikowano hipotezę stanowiącą przypuszczenie, że zarówno Polacy w Nowej Zelandii, jak i Nowozelandczycy wykazali się w okresie wprowadzenia stanu wojennego w Polsce w 1981 r. postawami antykomunistycznymi, a społeczeństwo nowozelandzkie popierało sprzeciw Polonii wobec działań reżimu komunistycznego w Polsce i sprzeciw wobec rozwiązania opozycji demokratycznej skupionej w „Solidarności”.

W ujęciu ogólnym należy uznać, że:

1. Postawa nowozelandzkich związków zawodowych była dychotomiczna w okresie stanu wojennego w Polsce, zarówno wobec reżimu komunistycznego, jak i „Solidarności”.
2. Antykomunistyczną postawę rządu nowozelandzkiego determinowały czynniki międzynarodowe – sojusz polityczny z USA oraz wewnętrzne – rządy Partii Narodowej R. Muldoona, która tworzyła dyskurs antysowiecki.
3. Ujawniał się konflikt w środowisku polonijnym wokół ocen wprowadzenia stanu wojennego w Polsce.
4. Nowozelandczycy swoją postawą okazali się stronnikiem grupy tzw. niepodległościowej bądź „londyńskiej”, polskiej emigracji politycznej w Nowej Zelandii.
5. Społeczeństwo nowozelandzkie wyraziło poparcie dla idei demokratyzacji Polski, idei, która wyrażona była w postulatach „Solidarności”.
6. Ujawniła się bezkompromisowość, a nawet ekstremizm polityczny polskiej emigracji niepodległościowej w Nowej Zelandii w okresie stanu wojennego i zdolność do skutecznej mobilizacji zasobów politycznych.

⁴² IPMS, sygn. A. II. E – 1609, List J. Pobóg-Jaworowskiego do Prezesa Rady Ministrów Rządu RP w Londynie K. Sabbata, 23 grudnia 1981, Wellington.

⁴³ AMSZ, sygn. D II, 28/85/6, „Tezy do rozmowy z Ambasadorem Nowej Zelandii akredytowanym w Warszawie Francis Anthony Small'em”, 20 listopada 1981, Warszawa, s. 2.

⁴⁴ L. Wątróbski, *Polskie osadnictwo w Nowej Zelandii 1872–1983...*, s. 201–202.

⁴⁵ Ibidem, s. 204.

7. Stosunki gospodarcze pomiędzy Nową Zelandią i Polską wskazują, że gospodarka realnego socjalizmu, centralnie planowana, nie była zdolna nawet do prowadzenia równorzędnej wymiany handlowej z państwem o gospodarce wolnorynkowej.

Bibliografia

- Archiwum Akt Nowych Zespół: Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” w Warszawie 1950–1990.
- Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie Zespół: Departament II 1968–1985.
- Archiwum autora: Praca doktorska: M. Wałdoch, *Polacy w Nowej Zelandii w procesie globalizacji i dywersyfikacji świata*, obroniona na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy 2016.
- Appeal for Poles launched*, „The Evening Post”, 22.12.1981.
- Diplomat called to Parliament*, „The Dominion”, 22.12.1981.
- Parker J., *Flood of protests on Polish issue by NZ unionist*, „The Evening Post”, 17.12.1981.
- PM backs Polish freedom bid*, „The Dominion”, 14.12.1983.
- Poles stage protest*, „The Dominion”, 23.12.1981.
- Cecoda M., *Polska emigracja polityczna w latach 1975–1982*, Warszawa 1982.
- Chodubski A., *Specyfika kształtowania się zbiorowości polonijnej w Nowej Zelandii*, [w:] *Z Sybiru na drugą półkulę. Wojenne losy polskich dzieci z Pahiatua*, red. ks. J. Szymański, ks. W. Wieczorek, Lublin 2007.
- Gołębicka-Buchanan A., *40 years of Diplomatic Relations Poland & New Zealand. Cooperation – Partnership – Friendship*, Wellington 2014.
- Pleskot P., *Kłopotliwa Panna „S”: postawy polityczne Zachodu wobec „Solidarności” na tle stosunków z PRL (1980–1989)*, Warszawa 2013.
- Tebinka J. (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1941*, Warszawa 2013.
- Wałdoch M., *Nowa Zelandia i tamtejsza Polonia w dokumentach służb specjalnych PRL*, „Acta Pomerania” 2014, nr 5.
- Wałdoch M., *Polskie dzieci w Pahiatua*, „Cywilizacja i Polityka” 2010, nr 8.
- Wątróbski L., *Polskie osadnictwo w Nowej Zelandii 1872–1983*, Szczecin 2011.
- Sobkowiak L., *Postawy polityczne*, [w:] *Leksykon politologii*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 2000.